

IV. MONEDE BIZANTINE

14. *Satu Nou* (com. Canlia, r. Adamclissi, reg. Constanța). În colecțiile Cabinetului numismatic al Bibliotecii Academiei R.P.R. a intrat un *solidus* (monedă de aur) bizantin de la Justinian I. Ca loc de descoperire se dă Satu Nou, punctul „la cetate”, iar ca dată, anul 1957. Comunicat de Octavian Iliescu, de la Cabinetul numismatic al Bibliotecii Academiei R.P.R.

15. *Galița* (com. Gîrlița, r. Adamclisi, reg. Constanța). Pe teritoriul acestei comune, la punctul numit Derwent, pe malul Dunării, s-a aflat în cursul anului 1958 o monedă de aur de la un împărat bizantin din secolul al XI-lea. Informație: Niță Angheliescu, directorul Muzeului de istorie din Călărași.

B. MITREA

CU PRIVIRE LA ACTIVITATEA ARHEOLOGILOR UCRAINENI

Munca arheologilor ucraineni este oglindită prin lucrările publicate în periodicele de specialitate de la Moscova și mai ales prin cele ce apar la Kiev. În această dare de seamă vom prezenta studiile și articolele publicate în *Археология*, XI, 1957, 184 p. și 4 planșe.

A. T. Braicevskaia, *Південна межа черняхівської культури на Дніпрі (за матеріалами розкопок останніх років)* (p. 3—13). Cercetările efectuate în zona hidrocentralei de la Kahovka au dus la precizarea că granița sudică a culturii Cerneahov poate fi fixată ceva mai la sud de Nikopol. Prin urmare triburile culturii amintite au locuit în zona de silvostepă și au pătruns puțin și în regiunea de nord a stepii. La sud de ei, pe întinderile stepii trăiau purtătorii unei alte culturi deosebită din toate punctele de vedere de cultura Cerneahov. În aceeași regiune sudică, cît și mai la nord, se găsesc adesea și cimitirele sarmatice.

V. A. Bogusevici, *Про феодальні двори Києва XI—XIII ст.* (p. 14—20). Prin folosirea datelor arheologice completate cu indicațiile cuprinse în cronici se ajunge la precizarea topografiei curților boierești din vechiul cartier din Kiev, denumit orașul lui Vladimir. Pe teritoriul acestuia din urmă, în secolele XI—XIII se aflau două curți mari feudale: două ale Knejjlor, patru boierești, trei curți bisericesti și o piață comună. În afară de construcțiile marilor feudali, în cuprinsul acestor curți s-au descoperit, prin săpături arheologice, și bordeiele meșteșugarilor (fierari, giuvaierii și alții).

A. O. Bilețki, *Про власні імена в Ольвійських написах* (p. 21—34). Pornind de la studiul a două nume menționate în inscripțiile oblene și anume: *κωνοβος θρυσουδαμων* τo[ς] (IOSPE, I², 24; din secolul IV î.e.n.) și *Διογυσιος Θαγωνος* originar din Chersonoz (E.I. Levi, VDI, 1, 1951), autorul ajunge la concluzia că atunci cînd sînt studiate numele proprii se cuvin a fi urmărite și alte probleme de caracter lingvistic și istoric.

M. M. Bondar, *Торговля Ольвії з грецькими містами в елліністичний час* (p. 35—44). Spre deosebire de perioada clasică în cursul căreia Olbia menținea strînsă legătura mai ales cu Atena, în urma studierii aprofundate a datelor arheologice și a celor scrise se poate dovedi că în epoca elenistică sfera relațiilor Olbiei s-a lărgit foarte mult cuprinzînd Grecia continentală, insulară, diferite centre din Asia Mică și Alexandria.

P. I. Karişkovski, *Э історії монетної справи та грошового обігу в Ольвії I*, (p. 45—69). În lucrare este studiată istoria monedei și circulației monetare din Olbia. În acest centru, în secolul IV î.e.n. au circulat monede turnate și altele bătute. La sfârșitul primei jumătăți a secolului IV a început baterea staterilor de argint după sistemul din Aegina. La mijlocul celei de a doua jumătăți a aceluiași secol, la Olbia s-a făcut o reformă monetară. Monedele de bronz au fost înlocuite prin monede „boristenice”. Curând au intrat în uz și monedele de aur, care au fost în circulație pînă la sfârșitul secolului IV. După încetarea circulației monedelor de aur cu nominal mare, la începutul secolului III, s-au pus în circulație monede de argint, după sistemul rhodian. În același timp au fost emise și semi-drahme după sistemul attic. După anul 280 î.e.n. însă, și monedele de argint au început a fi bătute tot după sistemul attic. Acestea au circulat vreme îndelungată cu surșarjare. De la sfârșitul secolului III î.e.n. și pînă la mijlocul secolului II î.e.n. olbiopolitani au din nou monedă proprie de argint.

D. I. Teleghin, *Неолітичні поселення лісостепового лівобережжя і полісся України* (p. 70—86). În nordul și nord-estul Ucrainei au fost delimitate două grupe culturale neolitice, O grupă numită a „ceramicii ornamentate cu pieptenele și cu creștături” (гребінцева-накольчета) caracterizată prin vase modelate din pastă cu pleavă, este răspîndită pe ambele maluri ale Niprului superior și mijlociu, spre vest pînă la Bugul de nord, iar spre est pînă la Doneț. Cea de a doua grupă numită cu „ceramica ornamentată cu adncituri și cu pieptenele” (ямково-гребінцева), în pasta căreia se observă foarte puțin amestec vegetal, a fost răspîndită la est și la nord-est de Nipru. După observațiile stratigrafice făcute în regiunea cursului superior al Donețului, prima grupă este mai veche decît a doua.

S. S. Berezanska, *Пам'ятки періоду середньої бронзи на Десні та Сеймі* (p. 87—94). Autoarea prezintă amănunțit una din grupele culturale din regiunea de pădure a Ucrainei, din stînga Niprului. Deoarece descoperirile de tipul descris sînt concentrate în preajma satului Sosnițî (reg. Cernigov), cercetătoarea denușește toate complexele de acest tip cultura Sosnițkaia. Ea este răspîndită de la Nipru pînă la rîul Seim. Se cuvîne remarcat faptul că această cultură se aseamănă foarte mult cu cultura Komarovo și, după părerea autoarei, reprezintă foarte probabil varianta răsăriteană a culturii amintite.

G. T. Korpanenko, *Поселення періоду пізньої бронзи і раннього заліза поблизу Охтирки* (p. 95—105). Prin săpăturile de lîngă satul Huhra (r. Ahtirsk) s-au descoperit într-o așezare două straturi culturale suprapuse: unul din perioada prescitică și altul din perioada scitică timpurie. Analiza materialelor duce la observația că inventarul celui de al doilea strat nu se leagă genetic de cel din stratul inferior, dar are analogii perfecte în regiunea de la vest de Nipru. Se ajunge la concluzia că în secolele VIII—VII î.e.n. s-a produs o mișcare de populație de la vest la est de Nipru, în regiunea rîului Vorskla.

I. K. Sveşnikov, *Поселення ранньоскіфського часу біля с. Суhostав, Тернопільської області* (p. 106—114). Prin sondajele din anul 1952 s-au cercetat două așezări din prima epocă a fierului. Prima a fost foarte săracă în materiale. În schimb, în cea de a doua au fost dezvelite cîteva complexe interesante. Descoperirea a două bordeie întretăiate arată existența a două nivele. Ținînd seama de materialele găsite, nivelul inferior (bordeiele II și VI) datează de la sfârșitul secolului VII î.e.n., iar cel superior (bordeiele I) de la începutul secolului VI î.e.n. Studiul materialelor din a doua așezare de lîngă satul Suhostav duce la precizarea că nu a existat o legătură genetică între cultura din perioada prescitică și cultura din perioada scitică.

M. I. Viazmitina, *Поселення біля с. Золота Балка* (p. 115—126). Pe locul săpăturilor a fost cercetat un cimitir vast din epoca bronzului, suprapus de un strat din perioada scito-sarmatică, cu două nivele. Viața a înflorit pe aceste locuri în secolul I î.e.n. și în secolul I

e.n., cînd s-au făcut construcții complexe de piatră. S-au dezvelit resturi din mal multe încăperi avînd un zid comun, dispuse în jurul unei curți. Populația se ocupa cu agricultura, creșterea vitelor, pescuitul și vîntătoarea; țrebuie amintite și materialele care dovedesc existența meșteșugarilor. Resturile de cultură materială arată că locuitorii acestui centru, de caracter orășenesc, au întreținut legături strînsse cu diferite colonii grecești din regiunea Pontului nordic și mai ales cu Olbia. Se găsesc numeroase fragmente de vase importate; printre fragmentele de amfore predomină cele din Koss (din secolele I î.e.n. — I e.n.). Orașul, care a jucat un rol însemnat în economia populației locale, a încetat să mai existe în secolele II—III e.n.

V. K. Gonciarov și E. V. Mahno, *Могилиньник черняхівського типу біля Переяслава-Хмельницького* (p. 127—144). Necropola se află la 1,5 km de oraș. În trei ani (1951, 1952 și 1954) s-a săpat o suprafață de 1307 m² și s-au descoperit 40 de morminte și două cenotafuri. Aproape jumătate din morminte (21, adică 52,5%) sînt de incinerare și se aflau la 0,25—0,40 m adîncime. Ele erau alcătuite dintr-o grămăjoară de oase calcinate cu inventar sărac. Celelalte morminte (19, adică 47,5%) sînt de inhumare, la diverse adîncimi, cu gropi de diferite forme și cu inventar mai mult sau mai puțin bogat. Foarte multe din mormintele de inhumare au oasele scheletelor deranjate în mare parte. Autorii consideră că aceste deranjamente au caracter ritual. Materialele descoperite sînt toate de tip Cerneahov.

Necropola poate fi datată în secolele III—IV. Sînt însă cîteva morminte fără inventar, care pot fi mai tîrziu.

G. M. Șovkoplias, *Керамічний комплекс епохи бронзи та ранньослов'янського часу з Юревої гори поблизу м. Сміли* (p. 145—147). Pe teritoriul satului Smili, în secolul trecut O. O. Bobrinski a făcut săpături, cu care prilej a descoperit diferite categorii de materiale. Unele dintre acestea pot fi atribuite unul strat inferior de tipul celor aparținînd culturii „cu morminte cu catacombă”, iar al doilea strat conținea materiale de tip Luka-Raicovețkaia (din secolele VII—VIII).

E. F. Pokrovska, *Розкопки курганів V ст. до н. е. поблизу м. Шполи* (p. 148—153). Lîngă satul Makiivka a fost săpat un kurgan, la periferia căruia s-a găsit groapa, de formă dreptunghiulară cu colțurile rotunjite, în care fusese depusă o cutie de brne cu capac. Jefuitorii au deranjat o mare parte din mormint și de aceea s-a păstrat numai o parte din inventar. Obiectele și întreg complexul datează din secolul V î.e.n. Pe teritoriul satului Kuțivki s-a săpat un alt kurgan, jefuit în întregime din vechime. De remarcat că groapa mormintului a fost arsă și apoi căptușită cu scînduri. În pămîntul de umplutură al gropii se aflau rare oase omenești, unele arse în parte, și cîteva plăcuțe de zale. Mormintul datează din perioada scitică (nu mai tîrziu de prima jumătate a secolului V).

E. O. Petrovska, *Потріина свинцева Терма з розкопок Ольвії 1955*. Triada descoperită în 1955 la Olbia, în sectorul A, are unele analogii, mai depărtate, cu unele piese din diferite muzee. Spre deosebire de alți cercetători, care consideră că personajul din stînga ar reprezenta pe Priap, autoarea demonstrează că, în realitate, îl înfățișează pe Hermes. Personajul din dreapta o reprezintă pe Afrodita, iar cel de mijloc pe Priap. Triada de plumb datează din secolele V—VI î.e.n.

M. B. Parovici, *Про датування Ольвієвських монет із зображенням голови Тіхи* (p. 157—159). În articol se face analiza amănunțită a monedelor olbiene, avînd reprezentată pe avers pe Tihe cu coroana pe cap și pe revers un arcaș ce stă pe o coloană; alături este numele arhontelui Sostrates. Din a doua jumătate a secolului trecut s-au propus diferite datări pentru această serie monetară. Autorul se referă la cîteva monede descoperite în mormintele din necropola Olbiei. În cuprinsul mormintelor, însoțite de diferite obiecte și mai ales vase de import, monedele respective s-au descoperit în pumnul celor îngropați. Vasele cu forme și ornamente caracteristice au analogii apropiate la Atena, ajută la o datare mai

precisă a seriei monetare amintite. Astfel se poate preciza că aceste monede datează de la sfârșitul secolului IV și din prima jumătate a secolului III î.e.n.

Volumul se încheie printr-o amplă dare de seamă redactată de I. T. Şovkopilas (VIII *Научова Конференция Институту Археології* p. 160—180) despre comunicările, referatele și discuțiile care au avut loc la cea de a VIII-a Conferință științifică a Institutului de arheologie al Academiei de Științe a R.S.S. Ucrainene.

EUGEN COMȘA

UNELE REZULTATE PRIVIND PERIOADA VECHĂ A CULTURII „IAMNAIA“ DIN STEPELE NORD-PONTICE

Lucrările expedițiilor arheologice sovietice din ultimii ani au adus contribuții importante în problema dificilă a celor mai vechi înmormintări în curgane din regiunea de stepă nord-pontică cuprinsă între cursul inferior al Volgăi și al Niprului. Dacă pentru una dintre perioadele acestor monumente și anume pentru aceea a înmormintărilor în catacombe, s-au întocmit până în prezent câteva lucrări cu caracter de sinteză, lămurindu-se unele aspecte, pentru prima perioadă a înmormintărilor în gropi simple sub movile, denumită în limbajul arheologilor sovietici cultura „iamnaia”, situația este încă destul de nelămurită. S.V.Kiselev¹, făcând un bilanț al realizărilor arheologiei sovietice în ultimii 40 de ani, arată că în ceea ce privește cercetarea monumentelor culturii „iamnaia”, situația nu este încă satisfăcătoare. Cu toate că nu s-a stabilit încă periodizarea monumentelor acestei culturi, se poate spune cu precizie că ele sînt monumente eneolitice din mileniul III. Rămîn deschise probleme importante ca : „granița răspîndirii monumentelor „iamnaia”, care este destul de confuză și slab urmărită tocmai în locurile istorice mai importante ca de pildă regiunea Niprului, în Caucazul de nord și Transurali, originea culturii „iamnaia”, periodizarea cronologică a monumentelor ei, care se păstrează pe alocuri de exemplu în regiunea Niprului și în mileniul II, corelația triburilor culturii „iamnaia” cu alte triburi vecine...”.

Într-un articol publicat recent², B. A. Latînin aduce în discuție nivelul de dezvoltare al forțelor de producție în epoca bronzului timpuriu. Ele arată că părerile care există în momentul de față asupra nivelului destul de scăzut al triburilor din stepele Europei de răsărit în perioada eneolitică și a bronzului timpuriu s-au format aproape exclusiv pe baza studierii înmormintărilor celor mai vechi, din curgane, denumite înmormintări cu schelete chirchice și presărate cu ocră.

Autorul prezintă câteva date sumare asupra primilor cercetători ai acestor monumente. Astfel, la sfârșitul secolului trecut G.L. Skadovski a deosebit, primul, acest tip de morminte, în urma săpăturilor pe care le-a efectuat în gorodiștea de la Belozersc în regiunea Niprului inferior. Chiar la începutul secolului al XX-lea cunoscutul arheolog V.A. Gorodțov a făcut săpături ample în regiunea Donețului, în curganele răspîndite în fostele gubernii Harkov și Eca-

¹ S. V. Kiselev, *Исследования бронзового века на территории СССР за 40 лет*, în SA, 4, 1957, p. 35.

² B. A. Latînin, *К вопросу об уровне развития производительных сил в эпоху ранней бронзы*, în KS, 70, 1957, p. 3—13.